

Особливості управління банківськими ризиками.

Розглянуто теоретично-практичні аспекти управління банківськими ризиками. Запропонована методика визначення критеріїв економічної оцінки фінансового стану банків на основі аналізу ключових напрямів управління ризиками в ризик-менеджменті.

***Ключові слова:** банківські ризики, міжбанківське кредитування, управління ризиками.*

It is considered in theory practical aspects of management bank risks. The offered method of determination of criteria of economic evaluation of the financial state of banks is on the basis of analysis of key trends of management risks in a risk management.

***Keywords:** bank risks, bank crediting, management risks.*

Вступ. Аналізуючи принципи макропруденційної політики стосовно забезпечення фінансової стабільності, висунуті на засіданні Міністрів Фінансів і Голів Центральних Банків G20 14 - 21 лютого 2011 р., інші матеріали, можна зробити висновок, що в теперішній час розвитку української економіки можуть загрожувати такі ризики та групи ризиків [1]:

- зниження економічної активності (більш повільним розвитком проти прогнозованого) країн-основних економічних партнерів України, що знизить зовнішній попит. Такий розвиток подій може бути пов'язаний, серед іншого, із згортанням кризи суверенних боргів у Євросоні, або з різким та передчасним переходом провідних центральних банків до жорсткої монетарної політики;

- погіршення зовнішньоекономічної кон'юнктури, викликане або відсутністю зростання (чи анемічним зростанням) цін на критичні предмети експорту України, або випереджаючими темпами зростання цін імпортованих ресурсів (зокрема, енергоносіїв);
- прискорення інфляції під впливом зовнішніх чинників (пов'язане із ризиком зростання світових цін). Цей фактор може мати також негативний соціальний ефект, здійснюючи особливий тиск на домогосподарства із низьким рівнем доходу;
- погіршення умов фінансування, що може бути пов'язане, серед іншого із борговою кризою у «периферійних» країнах Єврозони (Греції, Іспанії, Португалії, Ірландії) або у одній із сусідніх нових ринкових економік (наприклад, в Угорщині). Кожна з цих подій матиме негативний ланцюговий ефект для економік усього регіону. Іншим фактором може стати підвищення вартості кредитних ресурсів внаслідок дій провідних центральних банків;
- тиск на курс гривні та ціни українських активів внаслідок припливу капіталу через розрив у рівнях відсоткових ставок між новими ринковими та розвиненими економіками, особливо у випадку переходу ряду центральних банків провідних нових ринкових економік до більш жорсткої монетарної політики під тиском високих рівнів інфляції (у такому разі з'являться передумови для спекуляцій, і можна припустити, що розрив у рівнях ставок не буде реально відображати співвідношення існуючих ризиків).

Мета. Виходячи з цього, необхідність забезпечення стабільного функціонування фінансової системи та фінансового сектору України є надзвичайно актуальною задачею. Вирішення цього завдання вимагає розробки

нових механізмів і методів розвитку всіх сегментів і секторів фінансового ринку на основі системи узгоджених дій Міністерства фінансів і Національного банку України. Одним із ключових елементів такого механізму є розробка системи заходів щодо координації управління банківськими ризиками

Аналіз останніх досліджень. 14 - 21 лютого 2011 р. відбулось засідання Міністрів Фінансів і Голів Центральних Банків G20. Під егідою G20 створюється Рада з фінансової стабільності (Financial Stability Board) замість Форуму з фінансової стабільності, із розширеним мандатом. Її завданням буде сприяння конкурентному міжнародному фінансовому середовищу, вільному від протекціонізму. Серед інших завданням органу стане розробка системи аналізу макроекономічних та фінансових ризиків і рекомендації щодо їх подолання [2]:

- Посилити стандарти пруденційного нагляду після завершення кризи; зокрема, це включатиме на національному рівні запровадження більш високих та більш якісних вимог до капіталу, створення протициклічних капітальних «буферів» (фондів), вищі капітальні вимоги для більш ризикових продуктів (послуг), жорсткіші вимоги щодо позабалансових операцій; вважається, що такий підхід дозволить запобігти надмірно ризиковим операціям банків та запобігатиме поширенню шоків на фінансову систему в цілому;

- Гармонізувати підхід до визначення капіталу, запровадити заходи із боротьби із проциклічністю, у тому числі шляхом введення вимоги до банків щодо формування резервів ресурсів для подолання кризових часів;

- Базельський комітет та національні органи повинні працювати над удосконаленням управління ризиками у

рамках процесу сек'юритизації, у тому числі щодо частки ризику, яку несе емітент цінних паперів (який стимулював би більш стриману поведінку щодо ризиків).

У зв'язку з цим Базельський Комітет (Базельський комітет із банківського нагляду (BCBS) оприлюднив свої рекомендації:

- Базельський комітет та національні органи повинні опрацювати та запровадити нові міжнародні вимоги до ліквідності фінансових організацій, у тому числі транснаціональних; це включатиме, зокрема, коефіцієнт покриття ліквідності у кризових умовах та більш довготерміновий коефіцієнт структурної ліквідності;
- Імплементація Другої Базельської угоди до 2011 р. у країнах Великої двадцятки залишається актуальною метою;
- Від Базельського комітету вимагається перегляд інструкцій щодо вимірювання концентрації ризиків; регулятори повинні посилити вимоги щодо практики менеджменту ризиків у банках; банки повинні переоцінити свої моделі оцінки ризику з метою врахування кризових умов та прозвітувати перед регуляторами; крім того, від фінансових компаній вимагається розширити регулярне розкриття інформації щодо понесених втрат відповідно до міжнародних стандартів;
- Особлива увага привертається до подолання розриву у рівні регулювання банків, страхових компаній та у сфері цінних паперів;
- Уповноважені органи повинні відстежувати значні зміни у цінах активів та їх потенційні наслідки для макроекономіки та фінансової системи;
- Пропонується переглянути кодекси ділової поведінки на рівні країн та регіонів з метою підвищення рівня захисту інвесторів та ринків;

- Регуляторна система повинна бути змінена з тим, щоб органи могли адекватно визначати та враховувати макропруденційні ризики у різних секторах фінансової системи, у тому числі щодо банків, «тіньових банків» (фінансові інституції, які не підпадають під формальне визначення банків, проте реально виконують більшість функцій банків) та приватних капітальних фондів з метою обмеження накопичення системного ризику;
- Усі компанії, чиє банкрутство загрожуватиме фінансовій стабільності, повинні підлягати консолідованому регулярному нагляду відповідно до найвищих стандартів (конкретні пропозиції розглянуті вище);
- Хедж-фонди та їх менеджери повинні реєструватися і розкривати необхідну для оцінки системного ризику (який вони становлять індивідуально чи спільно) інформацію наглядовим та регулюючим органам; оцінюватися також буде наявність належного управління ризиками у цих фондах; при цьому будуть розроблятися заходи із обміну інформацією між зацікавленими органами; ефективний менеджмент ризиків вимагається також від компаній, які виступають партнерами хедж-фондів;
- Для ринку похідних цінних паперів (деривативів) рекомендуються стандартизація, а також підвищення стійкості, у тому числі через створення централізованого клірингу, який буде підлягати регулюванню та нагляду; стандартизація, зокрема, торкнеться ринку свопів на корпоративний дефолт (CDS).

Основний матеріал. Банківські ризики є результатом управлінської стратегії, яка може бути консервативною, агресивною або поєднувати в собі обидва варіанти. Забезпечення рівня републіканськості банку при адекватно вибраній стратегії є, в результаті, оцінкою здатності

менеджменту банку управляти ризиками, що з'являються. Виділення ризик-менеджменту в окрему структурну одиницю позитивно характеризує систему управління ризиками в банку. Управління ризиками повинне здійснюватися колегіально: Кредитний комітет (кредитні ризики), Комітет з управління активами і пасивами (ризики ліквідності і ринкові ризики) тощо. Необхідна не тільки ідентифікація ризиків, що приймаються банком, але також їх кількісна оцінка, заходи щодо обмеження і зниження потенційних ризиків, постійний моніторинг вже прийнятих ризиків. Аналіз управління ризиками містить в собі три ключові напрями ризик-менеджменту: управління кредитними ризиками, ринковими і ризиками ліквідності, операційними ризиками [3, 4, 5].

Аналіз якості кредитного портфеля банку утруднений тим, що рішення банку про видачу кредиту, формування резервів, списання заборгованості приймаються менеджментом банку на підставі інформації, яка недоступна зовнішнім користувачам. Разом з тим, можна оцінити успішність кредитної діяльності банку у минулому, існуючі тенденції, визначити деякі портфельні ризики, а також оцінити здатність банку упоратися з проблемами в майбутньому. Комбінація цих оцінок є істотним інструментом аналізу.

При аналізі минулих тенденцій і оцінці поточного стану відношення проблемних кредитів до кредитного портфеля є індикатором того, яка частина кредитного портфеля банку переходить в категорію нестандартної позикової заборгованості, тобто виконується з відхиленням від первинних контрактних умов.

Нестандартні позики / Кредитний портфель бруто

Якщо цей коефіцієнт достатньо високий, слід визначити причини даної ситуації. Високий рівень

проблемних кредитів у портфелі може бути результатом далекого минулого – фінансування урядових програм, коли банк належав державі або економічної кризи в країні. На цей коефіцієнт суттєво впливає політика банку щодо списання проблемних активів. Якщо в портфелі дійсно присутня безліч проблемних кредитів, які є результатом далекого минулого, доцільно оцінити *gun gate* – коефіцієнт, який показує частину нових кредитів, які стають проблемними. Принцип розрахунку цього коефіцієнта – відношення приросту проблемної заборгованості в поточному періоді до приросту кредитного портфеля в попередньому періоді.

Наступний крок аналізу є оцінка політики і практики створення резервів за кредитними ризиками. Необхідно оцінити співвідношення непокритих резервами проблемних кредитів і капіталу банку.

*(Резерв кредитних ризиків - Нестандартні позики)
/Власний капітал*

Якщо це співвідношення перевищує 100, це свідчить про те, що, списавши всю суму проблемної заборгованості, банк стане неплатоспроможним. Це досить груба оцінка – дуже рідко вся величина проблемної заборгованості є збитками. Проте, з іншого боку, розкрита інформація про проблемні позики може бути неповною і частина портфеля, що класифікується як стандартна заборгованість, може містити проблемні кредити.

Відправною точкою при побудові прогнозу якості активів є аналіз кредитної політики і кредитних процедур банку. Зважена кредитна політика і строгі процедури є підставою гарної якості активів у майбутньому. Банк може значно понизити кредитні ризики, диверсифікуючи свій портфель за галузями і позичальниками. У процесі аналізу необхідно оцінити поточну концентрацію портфеля, а

також визначити плани банку-контрагента з управління ризиками концентрації. Важливим моментом є оцінка політики банку щодо встановлення лімітів на кількість пов'язаних між собою позичальників.

Прийнятна диверсифікація кредитного портфеля у банків, що функціонують на ринках, які розвиваються, – достатньо рідкісне явище. Відносно диверсифікованим портфелем у більшості випадків володіють лише системні банки. Банки, що функціонують у рамках фінансово-промислових груп (ФПГ), диверсифікують, в основному, галузеву концентрацію, яка залежить від рівня диверсифікації самої ФПГ. Диверсифікація за позичальниками у даному випадку непоказова, оскільки ФПГ мають можливість управляти грошовими потоками усередині групи. Таким чином, фінансовий стан підприємств групи, навіть не зв'язаних виробничим циклом, залежить від стану групи в цілому.

Для визначення ризиків за операціями зі зв'язаними сторонами необхідно спиратися не тільки на інформацію аудиторів і нормативи Національного банку, але і на неофіційну інформацію. Якщо існують переконливі свідчення того, що банк функціонує в рамках ФПГ, оцінка диверсифікації ризиків і ризиків за операціями зі зв'язаними сторонами має бути знижена, навіть не дивлячись на хороші показники нормативів і аудиту. Навіть якщо зараз кредитні ризики за операціями із зв'язаними сторонами незначні, існує потенційна загроза кредитування банком підприємств групи на пільгових умовах.

Етап аналізу здатності банку справитися з проблемами в майбутньому припускає оцінку здатності банку нести витрати на формування резервів. Витрати на формування резервів насамперед зачіпають поточний

прибуток банку і лише при нестачі такої зачіпають капітал 1-го рівня.

Якщо банк дотримується агресивної політики розвитку, ця стратегія успішна й отримувані об'єми прибутку достатні для покриття збитків за кредитним портфелем, оцінка перспектив такого банку може бути покращена.

Неможливість банку виконувати свої зобов'язання найчастіше є результатом втрати ліквідності, а не втрати капіталу. Висока ліквідність дозволяє банку пережити складні часи, такі як системна криза або неповернення крупного кредиту.

Ризик ліквідності має цінову і кількісну складові. Цінова складова пов'язана з ціною, за якою можуть бути продані активи або притягнуті пасиви. Кількісна складова визначається наявністю у банку активів, які можуть бути продані (накопичена ліквідність), і наявністю засобів на ринку, які можна придбати (придбана ліквідність).

При аналізі ризиків ліквідності банку необхідне розуміння стратегії банку (або відсутність такої) з управління ліквідністю. Управління ліквідністю може здійснюватися як за рахунок регулювання структури балансу, так і за рахунок управління термінами погашення активів і зобов'язань. По суті, управління ризиками ліквідності є частиною ширшого поняття – управління активами і зобов'язаннями (ALM). Для проведення якісного аналізу бажано визначити плани банку за ALM на період дії ліміту – планована величина і структура активів і зобов'язань, нормативні значення гепів, ліміти на міжбанківські залучення тощо.

Оцінку ризиків ліквідності можна починати з аналізу ресурсної бази банку. Такий аналіз дозволяє визначити, які вимоги пред'являють пасиви до управління активними

операціями і, відповідно, визначити свободу банку у формуванні структури активних операцій. Чим стійкіші пасиви, тим менше засобів банку необхідно підтримувати в ліквідній формі, тим більші терміни, на які банк може розміщувати засоби.

Під стійкістю пасивів ми розуміємо вірогідність їх раптового відтоку і можливу величину такого відтоку. Стійкість пасивів залежить від їх природи і диверсифікації. Наприклад, депозити фізичних осіб стійкіші, ніж залишки на рахунках корпоративних клієнтів. У цілому, стійкі пасиви банку формуються клієнтськими депозитами, стійким залишком на поточних рахунках клієнтів (як правило, складає 50-90% від загальної величини), цінними паперами власної емісії, засобами міжнародних фінансових організацій (МФО), субординованим боргом, власним капіталом, скорегованим на величину іммобілізованих активів (основні засоби і інвестиції в акціонерний капітал інших компаній). У той же час, слід врахувати, що в більшості випадків кредитні договори з МФО фактично передбачають право МФО відкликати засоби у будь-який момент. Важливим моментом є аналіз планів банку щодо розширення ресурсної бази та її диверсифікації

Для визначення поточного і прогнозування майбутнього стану ліквідності необхідно зіставити вимоги, що пред'являються пасивами, і величину ліквідних активів, тобто, розрахувати коефіцієнти ліквідності. При розрахунку коефіцієнтів слід приділяти увагу класифікації активів за ступенем ліквідності. Наприклад, засоби, які відображаються на поточних рахунках у банках, не завжди можуть бути активами до запитання.

Миттєва (абсолютна) ліквідність характеризує поточну здатність банку виконувати свої зобов'язання (або

на якусь конкретну дату). Принцип розрахунку – відношення об'єму грошових коштів (кошти в касі, на коррахунку в Національному банку і на поточних рахунках в інших банках) до поточних рахунків клієнтів і банків. Аналіз щоденних значень такого коефіцієнта за нормативами Національному банку за певний період дозволяє оцінити коливання величини миттєвої ліквідності усередині періодів аналізу. Значні коливання можуть бути наслідком недостатньо стійкої ресурсної бази.

Коефіцієнт миттєвої ліквідності = (Каса + Коррахунок в НБ + Ностро рахунки) / (Лоро рахунок + Поточні рахунки юридичних осіб + Кошти до запитання фізичних осіб), де:

Кошти до запитання фізичних осіб = Рахунки за дебетовими картками + Поточні рахунки фізичних осіб.

У разі наявності інформації про те, що банк розміщує на ностро рахунку термінові за своєю економічною сутністю кошти, ця частина залишків не включається в розрахунок коефіцієнта миттєвої ліквідності.

Поточна ліквідність характеризує здатність банку виконувати свої зобов'язання на довшому інтервалі, ніж миттєва ліквідність. Принцип розрахунку – відношення об'єму грошових коштів та їх еквівалентів (кошти в касі, на коррахунку і на депозитах в Національному банку, на поточних і термінових рахунках в інших банках, цінні папери, рефінансовані Національним банком, інші високоліквідні інструменти) до зобов'язань банку, скорегованих на субординований борг.

Коефіцієнт поточної ліквідності = (Каса + Коррахунок в НБ + Кошти банків + Цінні папери рефінансовані НБ) / (Зобов'язання банку – Субординований борг - Інші пасиви)

У разі наявності інформації про те, що рефінансовані НБУ цінні папери перебувають в заставі, то вони не включаються в розрахунок коефіцієнта поточної ліквідності.

При аналізі поточної ліквідності банку необхідно також співвіднести динаміку руху неліквідних/робочих активів (кредитний і торговий портфель) з динамікою руху стійких пасивів. Банк може володіти великою ліквідністю на момент проведення аналізу, але в той же час, якщо за наслідками аналізованого періоду (як правило, такого, що не перевищує одного року) неліквідні активи збільшувалися темпами, що перевищують темпи зростання стійких пасивів, це свідчить про збільшення ризику ліквідності. У даному випадку необхідно критично оцінити ситуацію. Для її оцінки доцільно використовувати коефіцієнт співвідношення неліквідних (робочих) активів і стійких пасивів, який характеризує здатність банку фінансувати робочі активи стійкими пасивами.

Коефіцієнт фондування = (Кредитний портфель + Торговий портфель) / Стійкі пасиви, де:

Стійкі пасиви = Рефінансування від НБ + Кошти МФО + Стійкий залишок коштів до запитання фізичних осіб + Термінові рахунки фізичних осіб + Стійкий залишок коштів до запитання юридичних осіб + Термінові рахунки юридичних осіб + Субординований борг + (Власний капітал - Інвестиції - Балансова вартість основних засобів).

Стійкий залишок коштів до запитання = Засоби до запитання × k, де:

k = (Мінімальна величина залишку на поточних рахунках у даному періоді + Стандартне відхилення залишку на поточних рахунках) / Максимальна величина залишку на поточних рахунках

У разі однорідного рівномірного зростання величини залишку на рахунках фізичних осіб на даному періоді, коефіцієнт k можна приймати рівним 0,9. Інакше – коефіцієнт розраховується за формулою.

Аналіз структури активно-пасивних операцій з подальшим розрахунком коефіцієнтів миттєвої та поточної ліквідності дає змогу укрупнено оцінити ризик ліквідності банку. Для точнішої оцінки ліквідності банку необхідно провести оцінку наступних трьох складових аналізу ліквідності:

- аналіз зв'язаності активів (без урахування основних засобів) і зобов'язань банку (капітал не приймається до розрахунку) за термінами погашення (mismatch);

- аналіз ліквідності банку за кожною з операційних валют;

- аналіз можливого впливу позабалансових зобов'язань банку на миттєву ліквідність.

Аналіз зв'язаності активів і зобов'язань банку за термінами погашення відображає потенційний дефіцит/надлишок коштів для покриття зобов'язань банку на різних тимчасових інтервалах протягом року, тобто дає кількісну оцінку ризику ліквідності. Згідно IAS, річний інтервал має стандартну структуру розбиття за термінами: «до запитання / до 1 місяця», «від 1 до 3 місяців», «від 3 місяців до 1 року» і «вище за 1 рік». Необхідно оцінити позиції терміновості на кожному конкретному інтервалі (гепі), а також оцінити величину кумулятивного строку і співвіднести її з величиною активів банку. Величина кумулятивного строку свідчить про величину надлишку (при позитивному значенні) або дефіциту ліквідності (при негативному значенні), який банк буде вимушений

профінансувати короткостроковими запозиченнями на міжбанківському ринку.

Співвідношення величини розриву з величиною активів значною мірою характеризує можливість банку акумулювати засоби на грошовому ринку. При значній величині співвідношення (від 20 і більше), ступінь довіри з боку учасників ринку може знижуватися, що відповідно викличе складнощі з придбанням ліквідності.

У процесі аналізу можна використовувати як початковий варіант mismatch, заснований виключно на контрактній терміновості, так і скорегований. Початковий варіант mismatch можна використовувати без додаткових корегувань лише у разі наявності позитивного кумулятивного гєпа. Інакше, повинен використовуватися тільки скорегований варіант mismatch.

Скорегований варіант може містити приховані чинники, що впливають на ліквідність: стійкість зобов'язань і обмежена ліквідність коррахунку в Національному банку. Скорегований варіант mismatch корисніший, оскільки у більшості випадків краще відображає реальну ситуацію.

Копти до запитання з часового інтервалу «до 1 місяця» створюють значний дефіцит ліквідності, а негативна величина кумулятивного гєпа може доходити до 25-30, що фактично свідчить про збудовану піраміду зобов'язань, яка може протягом року при щонайменших дестабілізуючих чинниках в економіці призвести до дефолту. В той же час, значна частина зобов'язань банку до запитання може мати стійкий характер, вірогідність відтоку якої співставна з вірогідністю відходу всіх клієнтів банку. Ця частина поточних зобов'язань може бути використана для фінансування термінових активів і відповідно перенесена в mismatch на триваліший інтервал

(як правило, цей інтервал не перевищує 1 рік, оскільки термін встановленого ліміту не перевищує одного року). Одночасно з цим здійснюється корегування залишків на коррахунку в НБ, які переносяться на той же інтервал, що і стійкий залишок, в сумі еквівалентний 10% стійкого залишку (за наявності інформації, правильно брати 10% від гривневої частини стійкого залишку).

На практиці рідко зустрічаються ситуації, коли на певному тимчасовому інтервалі величина активів відповідає величині зобов'язань. Наявність гепів є звичайною банківською практикою і одним з важливих чинників отримання доходу. Проте, агресивна стратегія управління активно-пасивними операціями, спрямована на максимізацію доходу в коротко- і середньостроковій перспективі, може привести до втрати банком контролю над ситуацією і провокувати кризу ліквідності.

Слід пам'ятати, що аналіз mismatch також містить ряд обмежень, оскільки він заснований на контрактній терміновості, тобто не бере до уваги можливість дострокового погашення (затримки погашення) активів або передчасної вимоги зобов'язань. Надходження і відтік грошових коштів усередині періодів може бути украй нерівномірним, такий ризик також залишається поза зоною аналізу.

Для оцінки ліквідності в розрізі валют необхідно розрахувати коефіцієнти ліквідності за основними операційними валютами. Гарним показником міжвалютної ліквідності є політика банку на ринку міжбанківських кредитів (свопи і чисте залучення). Політика банку оцінюється як залишками на рахунках на звітні дати, так і за оборотами.

Аналіз ризику ліквідності повинен включати також оцінку потенційної здатності банку виконувати свої

зобов'язання у разі реалізації його позабалансових зобов'язань. До розрахунку необхідно приймати на менше 30% суми позабалансових зобов'язань. Для банків з низькою диверсифікацією клієнтської бази це співвідношення повинне складати не менше 50%.

Мета аналізу здатності банку набувати ліквідності – визначити об'єм засобів, які банк може відносно швидко повернути на грошовому ринку. Основними джерелами придбання ліквідності можуть бути ринок міжбанківських кредитів, рефінансування Національного банку, засоби материнської компанії. Для аналізу здатності банку набувати ліквідності на ринку слід оцінити об'єм ринку міжбанківських кредитів і величину відкритих на банк лімітів. На практиці банк зможе використовувати лише частину лімітів. Значний об'єм залучення на ринку МБК обмежує можливості банку щодо подальшого збільшення міжбанківських запозичень. Коефіцієнт контролю МБК залучень дає змогу відстежувати чисте сальдо міжбанківських операцій порівняно з сукупними активами банку:

$$\frac{((\text{Ностро залишки} + \text{Депозити розміщення}) - (\text{Лоро залишки} + \text{Депозити залучення}))}{\text{Активи банку}}$$

Крім того, цей коефіцієнт інформаційно доповнює коефіцієнт фондування, показуючи величину активів, що фінансуються за рахунок міжбанківських запозичень у разі дефіциту ліквідності, або ж величину надмірної ліквідності, проданої на ринку. При розрахунку цього коефіцієнта слід корегувати міжбанківське залучення на величину довгострокових запозичень, якщо є інформація про наявність таких.

Співвідношення грошових потоків розміщеного і такого, що залучається, термінового МБК характеризує роботу банку на міжбанківському ринку протягом звітного

місяця. Банк, що є нетто-позичальником на ринку протягом тривалого часу, піддає себе значним ризикам, і оцінка такого банку має бути знижена.

Ринок міжбанківських кредитів не може служити надійним джерелом залучення ліквідності. В умовах економіки, що розвивається, ринок може бути схильним до системної кризи. Доступ до ринку для конкретного банку може бути швидко обмежений або припинений після появи негативної інформації про банк (необов'язково достовірної). Рівень довіри до банку з боку ринку і толерантність учасників ринку до негативної інформації також можуть бути оцінені за наступними чинниками:

- структура акціонерів;
- ринкові позиції (величина балансу, статус системного банку);
- величина капіталу і коефіцієнти капіталізації;
- група ризиків відповідно до національних стандартів.

Дочірні банки першокласних іноземних банків з інвестиційним рейтингом у більшості випадків мають відкриті материнськими компаніями ліміти для підтримки поточної ліквідності. У таких випадках, ризик дочірнього банку частково переходить у ризик материнської компанії, що може значно поліпшити оцінку. Якщо материнською компанією є банк із країни з економікою, що розвивається, необхідне проведення аналізу материнського банку.

Ринкові ризики – це ризики втрат, причинами яких є зміни в ринкових цінах, таких як обмінні курси валют, процентні ставки, вартість цінних паперів тощо. В умовах ринків, що розвиваються, інструменти хеджування ринкових ризиків практично відсутні, що значно ускладнює управління такими ризиками. З іншого боку, нерозвиненість фінансових ринків обмежує можливості

банків щодо переймання на себе великих ризиків, тому основними банківськими ризиками є кредитний ризик і ризик ліквідності.

Економіка країн, що розвиваються, зазвичай характеризується низькою стійкістю курсу національної валюти (у більшості випадків, національна валюта схильна до значної девальвації). Різка зміна валютного курсу може не тільки прямо впливати на величину доходів (через відкриту валютну позицію), але й непрямо (через погіршення якості кредитного портфеля). Загальною практикою є підтримка довгих валютних позицій щодо провідних світових валют (USD, EUR), що в періоди сильної девальвації може стати важливим джерелом доходу. Аналіз валютних ризиків банку припускає аналіз валютних позицій за основними операційними валютами, а також аналіз валютної структури кредитного портфеля.

Управління процентним ризиком є одним з найбільш складних завдань ризик-менеджменту. Складність управління ризиком обумовлюється великою схильністю банків до ризиків зміни процентних ставок. Основний інструмент аналізу цього ризику концептуально збігається з аналізом ліквідності за допомогою mismatch. Відмінністю є класифікація відповідності процентних активів і зобов'язань за термінами погашення або переоцінки. Аналіз процентного ризику за допомогою mismatch містить ще більше обмежень і недоліків, ніж аналіз ліквідності.

Література

1. Міщенко В., Крилова А. Методологічні засади запровадження макропруденційного регулювання та нагляду // Вісник НБУ. – 2011. - №3. С.12-15.
2. Домрачев В.М., Любіч О.О. Фінансова стабільність та інструменти запобігання фінансовим кризам: міжнародний досвід, рекомендації для України, Матеріали міжнародного науково-

---

практичного семінару «Прогнозування та аналіз фінансових ризиків», 13-14 квітня 2011 р., Академія фінансового управління Міністерства фінансів України, Київ, 2011.

3. Банківська справа. [Електронний ресурс], URL: <http://ebk.net.ua/Book/Bank>.
4. Інструкція НБУ «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 28.08.2001 р. №368 (зі змінами та доповненнями).
5. Постанова НБУ "Про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства" від 28.08.2001 № 369 (зі змінами та доповненнями).

УДК 336.519.8

О.В. Тутова

Методичні підходи до прогнозування ліквідності банком

Розглядаються теоретичні основи управління ліквідністю банку, проведено аналіз методів прогнозування динаміки фінансових ресурсів банку.

Ключові слова: *ліквідність, розрахунковий рахунок, часовий ряд, лінійний тренд.*

Theoretical essentials of liquidity management are considered, forecast methods of dynamics of bank financial resources are analyzed.

Key words: *liquidity, settlement account, time series, linear trend.*

Вступ. Найважливішою функцією банківської системи є трансформація строковості грошей, тобто залучення банками вільних фінансових ресурсів і розміщення їх на більш тривалий строк [1].

Таким чином, з метою забезпечення стабільної діяльності банку необхідно поєднати протилежні вимоги доходності і ліквідності банку.